DRĄSEIKIŲ SENKAPIS

Roma SONGAILAITĖ

Drąseikių senkapiai, vadinami Brinskapiu, yra Biržų r., Parovėjos sen., Drąseikių kaimo Š pusėje, apie 110 m į ŠV nuo kelio Drąseikiai–Užušiliai, apie 2 m aukščio, 35 m ilgio ir 25 m pločio kalvelėje. Apie 100 m į PV nuo kalvelės yra veikiančios kaimo kapinės, o tarp jų ir kalvelės yra dar vienos senosios kaimo kapinaitės, kuriose buvo laidojama XIX–XX a. I pusėje. Drąseikių kaimo viduryje, prie kelio Drąseikiai–Užušiliai, yra dar vienos veikiančios kapinaitės, o kaimo P dalyje P. Tarasenka mini buvus Drąseikių pilkapius, apdėtus akmenimis. Šiame sename kaime žinomos 5 kapinės, kuriose buvo laidojama skirtingais laikotarpiais.

Drąseikių senkapiai nebuvo ir nėra įtraukti į archeologinių vietovių sąrašą. Juos 1975 m. tyrinėjo archeologas J. Markelevičius. Buvo rasti 3 griautiniai kapai be įkapių. Todėl senkapis nebuvo datuotas. Jo išvados: „pagal turimus tyrimų duomenis senkapio į paminklų sąrašą kol kas traukti nereikėtų. Būtų tikslinga „senkapį“ ateityje plačiau patyrinėti. Galimas daiktas, kad senesnieji kapai suardyti ariant žemę ir laidojant vėliau tik kalvelės viršūnėje, o jų gali būti šlaituose“.

2000 m. rugpjūčio mėn. kalvelėje ištirtas 10 m² plotas. Perkasa buvo iškasta kalvelės viršuje. Jau 0,4 m gylyje permaišytuose sluoksniuose atsidengė daug pavienių žmonių kaulų. Šis žemės sluoksnis su kaulais buvo apie 0,6–0,7 m storio. Jame be kaulų rastos monetos (dirbama buvo su metalo ieškikliu) – daugiausia Kristinos Rygos šilingai. Sveiki ar tik apnaikinti griautiniai kapai išryškėjo tik 1,2–1,25 m gylyje. Kv. 4AB rasti kapai 2 ir 3, kv. 3AB – kapas 4 (visi trys kapai nesunaikinti), apardyti kapai 5 ir 6 rasti kv. 2AB, kv. 5B – kapas 1.

Visi mirusieji palaidoti vienoje eilėje, galvomis į V ir PV. Karstų liekanos rastos virš kape 5 buvusio palaidojimo. Sprendžiant iš rastų kaulų kiekio, gana mažame 10 m² plote laidota buvo tankiai. Daugelis palaidojimų buvo sunaikinti II Pasaulinio karo metais, kuomet šioje aukštoje kalvelėje buvo įtvirtinimai. Prieš tai ir pokaryje kalvelė buvo ariama. Pagal perkasoje rastas monetas ir mirusiųjų įkapes (monetas ir 3 apvalias seges (1 sidabrinė, 2 žalvarinės)), senkapį būtų galima datuoti XVII a. I puse. Be abejo, jame galėjo būti laidojama tiek XVI a., tiek ir XVII a. II pusėje. Vienas moters kapas (4) ypač turtingas – rasti mėlyno matinio stiklo karoliai, kuriuos datuoti galima tik pagal rastas monetas. Analogų šiems karoliams Lietuvoje kol kas neaptikta.

Kapas 1. Apardytas vaiko kapas rastas 1,25 m gylyje, į V pusę pakreipta galva, orientuota ŠV kryptimi (315°). Kaukolė jau buvo sudaužyta, išlikę tik šonkauliai. Iš PV pusės išlikę medinio karsto likučiai, įkapių nerasta. Ištyrus kaukolę ir skeleto fragmentus*, nustatyta, kad palaidotas 18±6 mėn. kūdikis su ryškiais anemijos ir meningito pėdsakais.

* Autorė dėkoja VU Medicinos fakulteto docentui R. Jankauskui už Drąseikių senkapio antropologinius tyrimus.

Kapas 2. Griaučiai aptikti 1,2 m gylyje. Mirusysis galva orientuotas į vakarus (270°), paguldytas ant nugaros, galva tiesiai. Rankos sudėtos prie šonų, kojos tiesios, per kelius šiek tiek suglaustos. Išsiskiria dantys – kaplio formos, stuburas *S* formos. Griaučių ilgis – 110 cm.

Virš griaučių, 0,9 m gylyje, buvo rastos 3 monetos: 1 Gustavo II Adolfo (1621–1632) šilingas ir 2 Kristinos šilingai (1632–1654). 1,1 m gylyje rastos karsto liekanos, bet jos gali būti vėlesnio palaidojimo. Prie mirusiojo jokių įkapių nerasta. Ištyrus kaukolę ir skeletą, nustatyta, kad palaidotas 11 m. ± 30 mėn. vaikas su ryškiais anemijos pėdsakais.

Kapas 3. Vyro kapas rastas 1,25 m gylyje. Mirusysis palaidotas galva į V (275°), aukštielninkas, į P pusę (dešinę) pasukta galva. Kaukolė sveika, prasižiojusi, rankos sulenktos per alkūnes, dešinė ranka pilvo srityje, kairė ant kairiojo dubenkaulio. Kojos tiesios, per kelius šiek tiek suglaustos. Griaučių ilgis – apie 151 cm.

Įkapės. Išimant griaučius, po galva kaklo srityje rastas Gustavo II Adolfo šilingas (1621–1632). Ištyrus kaukolę ir skeletą, nustatyta, kad palaidotas 35–40 m. amžiaus vyras sirgo kairio alkūnės sąnario artritu; DISH (reumatoidinio pobūdžio ligos) pradžia (entezopatijos ant klubakaulių skliauterių, būdingi osteofitai ant krūtinės slankstelių); sugijęs blauzdikaulių ir šeivikaulių periostitas.

Kapas 4. Moters kapas rastas 1,2 m gylyje. Mirusioji palaidota galva į V (270°), aukštielninka, galva pasukta į P pusę, prasižiojusi, rankos sulenktos per alkūnes, dešinė ranka padėta pilvo srityje, kairė taip pat, bet žemiau. Kojos tiesios, kelių srityje nesuglaustos. Griaučių ilgis – 149 cm.

Ant kaklo buvo mėlyno matinio, daugiakampio pjūvio stiklo karoliai (rasti 74 vienetai). Rastos sulipusios, per pusę sulenktos 2 monetos. Tai Kristinos Augustos (1632–1654) Rygos šilingai. Ištyrus kaukolę ir skeletą, nustatyta, kad palaidota 20–25 m. moteris su anemijos pėdsakais, sugijusiu blauzdikaulių periostitu.

Kapas 5. Vyro kapas rastas 1,2 m gylyje, galva į PV (255°). Kapas apnaikintas, virš jo, 1,1 m gylyje, aptikti medinio karsto fragmentai su kito palaidojimo dubens kaulais. Išlikę kairės rankos kaulai – ranka buvo sulenkta per alkūnę, padėta apatinėje pilvo srityje. Krūtinės srityje buvo rasta žalvarinė apvali segutė. Griaučių ilgis neaiškus. Ištyrus kaukolę ir skeleto fragmentus, nustatyta, kad palaidotas 50–55 m. amžiaus vyras, sirgęs dešiniųjų (kairieji neišlikę) peties, alkūnės, riešų sąnarių artritu, DISH pradžia; dešiniojo šlaunikaulio periostitu, dešiniojo kelio sąnario (kairysis neišlikęs) artritu su didžiule destrukcija ir deformacijomis – infekcinės, greičiausia tuberkuliozės, kilmės.

Kapas 6. Apnaikintas kapas rastas 1,25 m gylyje. Mirusysis palaidotas galva į PV (255°), aukštielninkas. Rankos buvo sulenktos, kairė padėta ant kairiojo dubenkaulio, dešinė – apatinėje juosmens dalyje ant kairės rankos (kairiojo dubenkaulio). Kaukolė be apatinio žandikaulio. Juosmens lygyje ir ant dubens išlikę kito palaidojimo medinio karsto fragmentai. Įkapių nerasta. Ištyrus kaukolę ir skeleto fragmentus nustatyta, kad palaidota 20–25 m. amžiaus moteris.

2000 m. žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai Biržų rajone dar kartą leido

įsitikinti, kad per pastaruosius 20 metų iš sąrašų buvo išbraukta per daug archeologijos paminklų, jų pakankamai neištyrus ar nesudarius sąlygų juos išsaugoti. Ateityje tai gali leisti mokslininkams daryti išvadas, kad Biržų apylinkės nuo V iki XVIII a. buvo negyvenamos, nes nerandama kapinynų. Drąseikių senkapį bus siūloma įtraukti į archeologinių vietovių sąrašą.

DRĄSEIKIAI CEMETERY

In 2000 BMES investigated the area of 10 m^2 in Drąseikiai (Biržai district) cemetery, and found 6 primary burials dated to the 1st half of the 17th century containing the coins of that period, beads or without any burial items, single finds from that period from the destroyed burials.

UŽUBALIŲ SENKAPIS

Eugenijus SVETIKAS

2000 m. buvo tęsiami 1999 m. pradėto tirti Užubalių kapinyno tyrimai (žr. *ATL 1998 ir 1999 metais,* V., 2000, p. 326–330). 2000 m. buvo siekiama nustatyti kapinyno Š kraštą. Ištirtos penkios perkasos, kurių bendras plotas 180 m^2. Trijose perkasose (bendras plotas 110 m^2) nieko nerasta. Kitose dviejose, kurios buvo prijungtos prie 1999 m. ištirtų perkasų Š krašto, atidengta 11 XVII a. kapų (kapai 26–36, iš jų du dvigubi).

9 griautinių kapų mirusieji palaidoti su įkapėmis, 2 kapų – be įkapių (vyro kapas 28, vaiko kapas 27). Akivaizdu, jog visi šie kapai rodo kapinyno Š ribą. Greičiausiai kai kurie mirusieji galėjo būti palaidoti ir už pašventintos kapinių teritorijos.

Visi mirusieji laidoti aukštielninki, ištiestomis kojomis. 3 kapuose mirusieji palaidoti V kryptimi (vyro kapas 31, naujagimio kapas 26 ir vaiko kapas 27). 2 kapuose mirusieji palaidoti PV kryptimi (vyro kapas 28, moters kapas 36). Net 6 kapuose mirusieji palaidoti P kryptimi (moters k. 33, vyrų k. 34, 35, naujagimio k. 32 ir dvigubi kapai 29, 30). Tai retas laidosenos atvejis, kurio semantika nėra tyrinėta. Išsiskiria du P kryptimi orientuoti kapai. Vienoje kapo 29 duobėje palaidota daugiau nei 55 metų amžiaus moteris ir šalia jos 15–17 metų amžiaus mergaitė. Kape 30, taip pat vienoje duobėje, palaidotas 50–55 metų amžiaus vyras ir šalia jo apie 9 metų amžiaus vaikas.

Mirusieji palaidoti įvairiai sudėtomis rankomis. Vienų rankos ištiestos prie šonų (k. 28, 29A), kitų jos sulenktos ir padėtos įstrižai arba skersai ant juosmens–dubens (k. 29B, 30A, 30B, 35, 36), dar kitų viena ranka ištiesta prie šono, o antra sulenkta ir padėta ant juosmens–dubens (k. 27, 31, 33, 34). Rankų padėtis neaiški keliuose naujagimių kapuose (k. 26, 32). Laidojama buvo karstuose. Kai kuriuose kapuose pastebėta medienos liekanų, o dviejuose rasta geležinių vinių (k. 32, 36).

4 kapuose rasta monetų: k. 26 (1 moneta), 29B (1), 31 (2), 35 (2). Dviejuose kapuose rasta po vieną Zigmanto Vazos

Stikliniai karoliai iš Drąseikių senkapio.
A glass neclace from the Drąseikiai ancient grave.